

Değerler Eğitimi Programının 54-66 Aylık Çocukların Değer Düzeylerine Etkisi

Eser ÜNALAN ŞENLER^a

Meral CANTÜRK^b

Hümeyra BEKTAŞ^c

Öz

Yapılan çalışmayla araştırmacılarca geliştirilen Değerler Eğitimi Programı'nın 54-66 ay arasındaki çocukların değer düzeylerine etkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın yöntemi ön test - son test deney ve kontrol gruplu deneme modelidir. Veri toplama araçları Neslitürk ve Çeliköz (2015) tarafından geliştirilen Okul Öncesi Değerler Ölçeği Öğrenci ve Öğretmen Formu'ndan oluşmaktadır. Araştırma, 2022-2023 eğitim öğretim yılında İstanbul / Küçükçekmece ilçesinde MEB'e bağlı üç resmi anaokulunda eğitim gören otuz deney, otuz kontrol grubundan olmak üzere toplam altmış öğrenci ile yürütülmüştür. Ön test uygulamalarının ardından deney grubuna MEB Okul Öncesi Eğitim Programı ile araştırmacıların geliştirdiği Değerler Eğitimi Programı, kontrol grubunda ise yalnızca MEB Okul Öncesi Eğitim Programı uygulanmıştır.

Araştırmanın analizi yapılırken SSPS.25 programı kullanılmıştır. Veri analizlerinde, deney ile kontrol grubundaki öğrencilerin Okul Öncesi Değerler Ölçeği Öğrenci Formu ve Öğretmen Formu ön test puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu eşdeğerlik, Değerler Eğitimi Programı'nın öğrencilerin değer düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturduğu sonucuna ilişkin verileri güçlendirmiştir.

Okul Öncesi Değerler Ölçeği Öğrenci Formu ve Öğretmen Formu sonuçlarına göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son test puan değer düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür.

Çalışmanın sonuçlarına genel bir perspektiften bakıldığında, Değerler Eğitimi Programı'nın, 54-66 ay arasındaki çocukların değer düzeylerinin gelişmesinde sadece MEB Okul Öncesi Eğitim Programı'nın yürütüldüğü müfredat içeriğine kıyasla daha anlamlı etki sağladığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, erken çocukluk eğitimi, okul öncesi eğitim, değer düzeyi

The Effect of Values Education Programme on 54-66 Months Old Children's Value Levels

Abstract

The aim of the study is to examine the effect of the Values Education Program developed by researchers on the value levels of children between the ages of 54-66 months. The method of the research is the pre test- post test experimental and control group trial model. Data collection tools consist of the Preschool Values Scale Student and Teacher Form developed by Neslitürk and Çeliköz (2015).

The research was conducted with a total of sixty students in thirty experimental and thirty control groups studying in three official kindergartens affiliated with the Ministry of Education in the Istanbul-Küçükçekmece district in the 2022-2023 academic year.

^a Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul, Türkiye ORCID: 0000-0002-6765-9198, eserunalan@hotmail.com, 539 208 61 99

^b Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul, Türkiye ORCID: 0000-0002-0158-4680, meralcanoglu@hotmail.com, 532 725 72 76

^c Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul, Türkiye ORCID: 0000-0002-9093-5146, meyra_1002@hotmail.com, 506 597 56 35

Following the pre-test applications, the MEB Preschool Education Program and the Values Education Program developed by the researchers were used in the experimental group, and only the MEB Preschool Education Program was used in the control group.

SPSS.25 program was used when analyzing the research. In the data analysis, no significant difference was observed between the Preschool Values Scale Student Form and Teacher Form pre-test scores of the students in the experimental and control groups. This equivalence strengthens the data regarding the conclusion that the Values Education Program creates a significant difference in students' value levels.

According to the results of the Preschool Values Scale Student Form and Teacher Form, there was a statistically significant difference in the students' value levels between the post test scores of the experimental and control group students.

Looking at the results of the study from a general perspective, it can be said that the Values Education Program provides a more significant effect on the development of the value levels of children between 54-66 months of age compared to the curriculum content that only includes the MEB Preschool Education Program.

Keywords: Values education, early childhood education, preschool education, value level.

Extended Abstract

Introduction

Values are the facts directly effecting people in terms of reflecting behaviours into life. Even if there has been cultural varieties among communities in time, values, the base unit of the life, are in common. Early childhood is the process of where the character has been formed and behaviour gainings' have multi-dimensionally been shaped. The aim of this research is to examine the effect of Values Education Programme on 54-66 months old children's value levels.

In this research "Experimental Model with Pre-test - Post-test, Study and Control Group" was used. Preschool Value Scale developed by Neslitürk and Çeliköz (2015) was used as data collection tool. The scale includes the student form composed of 18 visual cards and the teacher form composed of the scale in 5-point Likert type in 30 items.

The research was carried out at three different preschools affiliated to the Ministry of National Education in Küçükçekmece district of İstanbul Province in the 2022/2023 Academic Year. 30 study group students and 30 control group students, 60 students in total attended to this research. Randomness was based on while forming the study and control groups.

After the implementation of pre-tests, Ministry of National Education Preschool Education Programme and Values Education Programme developed by the researchers were applied to the study group. Only Ministry of National Education Preschool Education Programme were applied to the control group.

The mentioned values in the developed Values Education Programme are; love, respect, responsibility, honesty, success, patience, tolerance, being fair, patriotism, different cultures, helpfulness, empathy and trust. In terms of the programme, one hundred and fifty activities were developed which include mother-tongue (poem, debate, story writing and completion etc.), art, parental involvement, drama, readiness for reading and writing, science, maths and different kinds of games. Besides, sixteen different stories and sixty-eight pages of activity sheets were prepared whose main ideas are based on each value.

In data analysis of the research, SPSS.25 package programme was used. According to data analysis, it was shown that there was no significant differences between students in study and control groups' Preschool Value Scale Student Form ($t(58)=,574, p>0,05$) and Preschool Value Scale Teacher Form ($t(58)=,878, p>0,05$) and pre-test grades. Besides, it was also shown that preschool value level of study and

control group students' are equal. This equivalence reinforces the data that Values Education Programme has formed a significant difference in the value level of students.

When study group students' pre-test and post-test grades were compared, according to the results of student and teacher forms in Preschool Value Scale, it was found that there is a statistically significant difference as for post-tests in students' value levels for students ($t(29)=-6,544$, $p<0,05$); for teachers ($t(29)=-17,082$, $p<0,05$).

When study and control group students' post-test grades were compared, it was found that there is a statistically significant difference between students' value level and Preschool Value Scale Student Form results ($t(29)=-3,361$, $p<0,05$) and teacher form results ($t(29)=-13,904$, $p<0,05$).

When looked at the results of this research in general perspective, according to the post-test data analysis of both study and control groups' student and teacher forms, it can be said that Values Education Programme has had more effect on the development of 54-66 months old students' value level when compared with curriculum content which is run only with Preschool Education Programme of Ministry of National Education.

Method

In this research, qualitative research method was used. Pre-test - Post-test, Study and Control Group model which takes part in experimental models has been used. The research was carried out at three different official preschools affiliated to the Ministry of National Education in Küçükçekmece district of İstanbul Province in the 2022/2023 Academic Year. 30 study group students and 30 control group students, 60 students in total were included in the research. Randomness was based on while forming the study and control groups. Preschool Value Scale Student Form and Teacher Form developed by Neslitürk and Çeliköz (2015) were used as data collection tool. The student form in the scale is composed of 18 visual cards and the teacher form in the scale is composed of 30 items in 5-point Likert type. The result of the scale used in the research was analysed with SPSS.25 package programme.

Findings and Discussion

Any meaningful relation was not found between study and control groups' Preschool Value Scale Teacher Form pre-test grades. Besides, any meaningful relation was not found between study and control groups' Preschool Value Scale Student Form pre-test grades, either. As for there is no meaningful difference in study and control group students' pre-test grades, it has shown that they both are equal regarding the value levels.

It has been seen that there is a meaningful difference between study and control group students' Preschool Value Scale Student Form post-test grades. It can be said that Values Education Programme applied with the study group has had more contributions in developing the value levels of students when compared with the education run with Preschool Education Programme of Ministry of National Education. When Cohen's (1988) d statistics, which is calculated for effect size of independent groups t-test, is examined, a difference has been significantly observed between study and control group students' value levels.

It has been seen that there are meaningful differences between pre-test and post-test grades of study groups' student and teacher forms on behalf of post-test grades. Therefore, it can be said that Values Education Programme applied with the study group has positively contributed in value levels of students.

When the findings of this research has been evaluated in a broad perspective, according to both study and control groups' student and teacher forms of post-test data analysis, it can be said that Values Education Programme developed by the researchers has more meaningful effect on developing 54-66

months old students' value levels in contrast to Preschool Education Programme of Ministry of National Education.

Giriş

Eğitim, kişilerin bilgi ve beceri edindikleri yetişme sürecidir. Yetişme sürecinde olumlu kazanımlar edinmiş bireyler, toplumu pozitif yönde etkileyecek gücü taşımaktadır (Akbaş, 2004). John Locke'a göre eğitim ile toplumun huzurunu daha olumlu düzeye taşıyacak bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır. Bu amaç yolunda bireylerin iyi karakterli ve erdem sahibi kişiler olmaları için eğitim alması esastır (Dilmaç & Ulusoy, 2015). Toplumun belirlenen amaçlara ulaşılabilmesi için eğitimin değerler boyutuna evrilmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle eğitim, bireylerin değerlerini şekillendiren önemli bir araç konumundadır (Yavuz, 2016).

Değer, toplumların varoluşlarını sürdürebilmeleri amacıyla toplumu oluşturan bireylerce elzem olduğu düşünülen; duygu, fikir, gaye ve inançlar bütünüdür (Tarkoçin, Berktaş & Balat, 2013). Değerler, bireylerin tercihlerini yönlendiren bir tür süzgeç görevi görmektedir. Ayrıca değerler, insanların normlarını, standartlarını ve ölçütlerini belirleyen bir kılavuzdur. Değerler, insanların yaşamlarını şekillendirirken hayatın amacını tanımlamakta ve bireylere gerçekten önemli olanı seçme konusunda rehberlik etmektedir (Keskin, 2016).

Türk Dil Kurumu (2023) sözlüğüne göre değer, "bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet; bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerleri içeren maddi ve manevi öğelerin tümü" dür. Başka bir deyişle değer, hayat boyunca bir bireyin deneyimleri, öğrenimleri ve yaşadığı olaylar sonucunda oluşturduğu değerlendirmeler, inançlar ve yargıları ifade etmektedir. Yani, bir kişinin değerleri, kültürel etkiler, ahlaki prensipler yanında kişinin hayat tecrübeleri ve kişisel inançlarının bir sonucu olarak gelişmektedir. Bu değerler, bireyin yaşamına yön vermekte ve onun davranışlarını etkilemektedir. Bu nedenle değerler, bireyin dünya görüşünü ve yaşam tarzını şekillendiren önemli faktörlerdendir (Akto ve Akto, 2017). Bu tanımlardan hareketle değer kavramının ortak özelliklerini aşağıdaki gibi ifade etmek mümkündür (MEB, 2005):

Değerler;

- Toplum veya bireyler tarafından onaylanan inançlardır.
- Sosyal gereksinimlere cevap verdiği inanan standartlardır.
- Sadece düşünce değil, duygusal nitelik taşırlar.
- Bireylerin davranışlarına rehberlik ederler.
- Genel ve soyut nitelikte olup, normları içerirler, çünkü normlara aittirler.

Değerler, duygusal, bilişsel ve davranışsal boyutlarla ilişkili olmakla birlikte; sosyal bilimcilerin çoğu, değerlere insan davranışlarını etkileyen hayati bir unsur olarak dikkat çekmektedir (Kuşdil & Kağıtçıbaşı, 2000). Toplumsal bakış açısıyla değerler, bir toplumun varlığını, işleyişini sürdürme; birliğini ve dirliğini devam ettirme amacıyla üyeleri tarafından genellikle gerekliliği ve doğruluğu kabul edilen ortak hedef, düşünce, temel ilke veya inançlar olarak ifade edilmektedir (Kızıler & Canikli, 2015). Buradan hareketle değerlerin; toplumsal yaşantının refah içerisinde yürütülebilmesi için önemli bir etken olduğu söylenebilir, özellikle de ahlaki değerler çerçevesinde pozitif tutumlar edinmiş bireylerin varlığı, değerlerle anlam bulur (Aydın ve Gürler, 2014; Dilmaç ve Ulusoy, 2015). Bu bağlamda, olumlu davranış gelişimi

küçük yaşlardan itibaren ilerleme gösteren ve yaşam boyunca devam eden bir süreçtir (Lee & Manning, 2013). Bu süreç, toplumun refahını artırma yolunda değerlerin ve ahlaki tutumların önemini vurgulamaktadır.

Bireylerin davranışları, doğuştan itibaren şekillenir; ancak bu davranışları değiştirmek ve daha iyi, olumlu yöne yönlendirmek için sürekli çabalamak gerekir (Cüceloğlu, 2012). Çocuklar, ailelerinden, çevrelerinden ve toplumdan gözlemledikleri, duydukları ve deneyimledikleri etkilerle kendi davranış şekillerini, alışkanlıklarını ve değer sistemlerini geliştirirler. Ancak, kökleşmiş alışkanlıkları değiştirmek konusunda bir dirençle karşılaşılabilir. Bu nedenle çocukların davranışlarını değiştirmek için dikkate alınması gereken birçok faktör bulunmaktadır. Eğitim, bu süreçte önemli bir rol oynamakta ve bireylere yaşam boyu öğrenme ve sürekli olarak kendini geliştirme prensibini benimsetmeyi amaçlamaktadır. Bireyler, daha iyiye ve olumluya doğru ilerlemek için çaba göstermelidir. İnsan yaşamı beşikten mezara kadar sürekli değişim ve gelişim içinde ilerlemektedir (Binici, 2022).

Değer eğitimi, aile yapısının ve toplumsal düzenin gelişebilmesi için üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Bu eğitim, içeriğinde ulusal ve uluslararası düzeyde kabul gören değerlerin yer aldığı bir yapıya sahip olmalıdır (Eraslan, 2013). Ayrıca ideal bir toplum oluşturmak ve diğer toplumlara katkıda bulunmak açısından da bu eğitim, büyük öneme sahiptir. Artık dünyada bireyler birbirine bağlı yaşamakta ve birbirlerinden etkilenmektedir. Dünya ekosistemi, birbirini etkileyen alt sistemlerden oluşmaktadır. Bir yerdeki olumsuzluk başka insanları hatta doğayı da etkilemektedir. Bu nedenle insanlar, davranışlarını sorumluluk bilinciyle gerçekleştirmelidir. Değerler eğitimi, insanlara güzel davranışlar, ahlaki değerler ve iyi huylar kazandırarak toplumların önemli bir görevini yerine getirmektedir. Değer eğitimi, toplumların devamlılığının anahtarı olmanın yanı sıra insanlığın ve doğanın devamlılığının da ana unsurlarından biri olarak önemsenmelidir (Binici, 2022). Bu durumda değerler eğitiminin, bireylerin değerlerini anlamalarına ve bu değerleri günlük yaşamlarında uygulamalarına olanak tanıdığı söylemek mümkündür (Neslitürk, Özkal & Dal, 2015). Buradaki temel amaç, genç bireylerin temel insani değerleri kendi kişiliklerinin bir parçası hâline getirmesidir. Bu, çocukların doğuştan getirdikleri saf ve temiz fitratlarını bilgi, özen ve sorumlulukla şekillendirerek, topluma, ailelerine, ülkelerine, milletlerine ve insanlığa faydalı olacak karakterler olarak yetişmelerine mümkün olabilir (Ekşi, 2020). Özellikle sosyo-duygusal gelişimin hızla ivme kazandığı ilk altı yıl, değerler eğitimi açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu dönemde bireyler, temel değerleri öğrenmekte ve bu değerleri hayatlarına entegre etme fırsatı bulmaktadırlar.

Birçok araştırma; nitelikli, sağlıklı, üretken ve yapıcı bireyler yetiştirmenin temelinin okul öncesi dönemde atılması gerektiği sonucuna varmıştır. Okul öncesi dönem, çocukların daha okula başlamadan önce aldıkları eğitimi ifade etmektedir (Katrancı, 2016). Bu dönemdeki eğitim; çocuk ve ailesinin yaşantısına ve toplumsal düzene önemli katkılar sağlama potansiyeline sahiptir. Yani, okul öncesi eğitim, sadece çocukların değil; aynı zamanda ailelerin ve toplumun gelecekteki başarısını olumlu yönde etkilemektedir. Ailelerin çocuklarına bu dönemde sağladıkları eğitim ve destek, çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerini desteklemektedir. Burada kazanılan temel beceriler, çocukların okul hayatlarına daha hazır olmalarını sağlamaktadır (Günel, 2023). Bu süreç, çocuklara sağlıklı ve zengin uyarıcı çevre imkânları sunmakta; çocukların fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimlerini desteklemektedir ve onları ilkokula hazırlamaktadır (Artut ve Tarım, 2004). katkı sağlama

potansiyeline sahiptir. Yani okul öncesi eğitim, sadece çocukların değil, aynı zamanda ailelerin ve toplumun gelecekteki başarısını olumlu yönde etkilemektedir. Ailelerin çocuklarına bu dönemde sağladıkları eğitim ve destek, çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerini desteklemektedir. Burada kazanılan temel beceriler, çocukların okul hayatlarına daha hazır olmalarını sağlamaktadır (Günel, 2023). Bu süreç, çocuklara sağlıklı ve zengin uyarıcı çevre imkânları sunmakta, çocukların fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimlerini desteklemektedir ve onları ilkökula hazırlamaktadır (Artut ve Tarım, 2004). Başka bir ifadeyle erken çocukluk döneminde alınan eğitim ilk sosyal ve toplumsal tecrübelerin kazanıldığı süreçtir. Bu dönemde kişiliğin temel yapı taşları olduğundan okul öncesi eğitimi sosyalleşmeye, olumlu karakter gelişimine, değerlerin benimsenmesine imkân sağlayacaktır (Dinç, 2011). Çocukların değerleri içselleştirerek yaşamsal becerilere dönüştürebilmesi okul öncesi eğitim kazanımlarında önemli yer tutmaktadır (Tuğrul, 2013; Neslitürk, Özkal & Dal, 2015).

Okul öncesi dönem eğitim sürecinde çocuklar kendine saygı, otokontrol, sevgi, saygı, takım çalışması, yardımseverlik, barış, adalet, pozitif düşünce, sabır gibi değerleri edinebilirler (Dinç, 2011; Tuğrul, 2013). Karakter gelişimi, yaşamın ilk yıllarında kazanılmaya başlandığı için (Dilmaç, 2007) evrensel değerlerin, özellikle sevgi, saygı, hoşgörü ve sorumluluk bilinci gibi temel değerlerin okul öncesi dönemden itibaren çocuklara öğretilmesi, onları kişilik gelişimlerini olumlu bir şekilde etkileyecektir (Erkuş, 2012). Okul öncesi dönemde sunulan eğitim içeriği çocuklara duygularını uygun yollarla ifade edebilme, akranlarıyla olumlu ilişkiler geliştirebilme, takım çalışmalarında iş birliği yapabilme, nezaket ve saygı gibi temel değer ve olguları benimseyebilme alışkanlığı kazandırır. Bunun yanında temel yaşam becerilerinin kazanılmasında ortaya çıkabilecek sorunlar, bireyler arası ilişkileri olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Ogelman & Sarıkaya, 2015). Bu nedenle, okul öncesi dönemde değerlerin ve temel yaşam becerilerinin öğretilmesi, çocukların kişisel ve sosyal gelişimleri açısından önemlidir. Kişilerin yetişkinlik döneminde, toplumda sorumlu ve bilinçli bireyler olarak var olmaları için erken çocukluk yıllarından itibaren değerler eğitimi uzun vadeli stratejik çerçevede yapılandırılmalıdır (Dinç, 2011; Yeşil & Aydın 2007).

Birçok ülkede değerler eğitimi, okul müfredatlarında yer almaktadır. Son yıllarda bu eğitime verilen önem gittikçe artmaktadır. Müfredata alınması planlanan değerlerin neler olabileceği hususunda fikir farklılıkları söz konusu olsa da ahlaki ve insani olgunluğa erişmiş kişilerin yetişmesi için temel değerlerin gerekliliği hususundaki düşünceler ortaktır (Hökelekli, 2013). Eğitim kurumları toplum tarafından kabul gören değerleri ve normları planlı ve sistematik bir şekilde çocuklara ve gençlere kazandırmasından dolayı toplum açısından öncelikli bir mekanizmadır (Ogelman & Sarıkaya, 2015).

Temel eğitim kademesindeki eğitim programlarında, farklı yöntem ve tekniklerle değerler eğitimi çalışmaları yürütülmekte; değerler eğitimine ilişkin çalışmalara öncelikli yaklaşılmaktadır (MEB, 2013; Gür, Koçak, Şirin, Şafak & Demircan, 2015). MEB Temel Kanunu'nu içerisinde yer alan eğitimin amaçlarında, her ferdin millî, manevî ve kültürel değerleri içselleştiren, evrensel vizyon sahibi, çevresine yönelik mesuliyetlerinin farkında, ferdî haklara duyarlı bireyler olarak eğitilmesi ibareleri yer almaktadır (Ekşi, 2003). MEB 2010/53 sayılı genelgede ise toplum yaşantısının ve bireysel ilişkilerin temelinde yer alan, toplumsal refahı etkileyen, etik, ferdî ve inançsal değerlerin herkese edindirilmesi yönünde ifadeler yer almaktadır.

Okul öncesi dönemde resmî-özel tüm kurumlarda etkin bir şekilde değerler eğitiminin uygulanması amacıyla 18. ve 19. Eğitim Şuralarında Değerler Eğitimi Uygulama Yönergesi'ne yer verilmiştir (19. Millî Eğitim Şurası, 2014; Ogelman & Sarıkaya, 2015). 18. Eğitim Şurası'nda öğretmenlerin bu uygulamaları planlarında ve dönem sonu raporlarında bulundurmaları gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2010). MEB Okul Öncesi Eğitim Programı (2013), 63 kazanımdan oluşmaktadır. Programdaki 19 kazanım “kendine ve başkalarına saygı, sevgi, otokontrol, sorumluluk, hijyen, farkındalık, hoşgörü, nazik olma” değerlerini içermektedir (Sapsağlam, 2016; Ergenekon & Aküzüm, 2021).

Genel bir bakış açısından değerlendirildiğinde, bireylerin yaşamlarına anlam katmak ve vizyonlarını şekillendirmek için planlanmış bir eğitim, ebeveynler ve eğitim kurumları arasındaki iş birliğiyle daha da etkili hâle gelmektedir. Bu araştırma, araştırmacılar tarafından geliştirilen Değerler Eğitimi Programı'nın, okul öncesi dönemdeki çocukların değer düzeyleri üzerindeki etkisini ayrıntılı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmanın temel hedeflerinden biri, bu programın, çocukların karakter gelişimine, değerlere duyarlılık kazanmalarına ve yaşam vizyonlarına yönelik nasıl katkılar sağladığını ortaya koymaktır. Araştırma sonuçları, değer odaklı eğitimin çocukların erken yaşlardan itibaren değer sahibi insanlar olarak yetişmelerine katkıda bulunabileceği yönünde önemli bulgular sunulmuştur.

Yöntem

Çalışmada nicel araştırma yöntemi, gerçek deney modellerinden ön test son test modeli kullanılmıştır. Bu araştırma modelinde çalışma grubu deney ve kontrol grubu olarak iki gruptan meydana gelir. Gruplar yansız atama yolu ile kurulur. Deneysel çalışmanın öncesinde ve sonrasında ölçümler gerçekleştirilir (Gay, 1987; Kuzu, 2013).

Çalışma Grubu

Araştırma, Ekim 2022-Mart 2023 tarihleri arasında İstanbul-Küçükçekmece'de bulunan MEB bünyesindeki üç anaokulunda yürütülmüştür. Araştırmaya deney grubunda otuz, kontrol grubunda otuz olmak üzere toplam altmış öğrenci katılmıştır. Grupların belirlenmesinde tarafsızlık temel unsurdur. Deney ve kontrol grupları oluşturulurken veli muvafakatnameleri bulunan öğrencilerden random yöntemi ile seçim yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Deney ve kontrol grubu öğrencilerine, araştırma öncesi ve sonrasında Okul Öncesi Değerler Ölçeği'nin iki alt formu, ön test son test şeklinde uygulanmıştır. Deney grubuna, ön test sonrasında MEB Okul Öncesi Eğitim Programı ile Değerler Eğitimi Programı; kontrol grubuna ise araştırma boyunca yalnızca MEB Okul Öncesi Eğitim Programı uygulanmıştır.

Okul Öncesi Değerler Ölçeği Öğretmen ve Öğrenci Formu

Formları Neslitürk ve Çeliköz (2015) geliştirilmiştir. Formlar, ayrı ayrı ya da birlikte kullanılabilir niteliktedir. Ölçekte yer alan öğrenci formu, 18 adet resim içerikli kart; öğretmen formu da 30 adet likert tarzında sorudan oluşmaktadır. Her soru maddesinde 3 (evet, bazen, hayır) seçenek yer almaktadır. Seçenekler ile davranışı gösterme sıklık oranlarının ölçülmesi amaçlanmıştır. Ölçekteki formlarda saygılı olma, sorumluluk sahibi olma, dürüst olma, işbirlikçi olma, paylaşımcı olma, arkadaş olabileme değerlerini analiz edebilecek kapsamda oluşturulmuştur. Hesaplamalar sonucu öğretmen formu Kaiser-Meyer-Olkin değeri 0.79,

Bartlett's Sphericity testi x2 değeri 1.587, $p < 0.001$ olarak bulunmuştur. Testi yarılama yöntemi kullanılarak güvenirlik katsayıları hesaplanmış olup; ölçeğin öğretmen formuna ait güvenirlik katsayısı .86, aile formuna ait güvenirlik katsayısı ise .84, öğrenci formunun güvenirlik katsayısı ise .85 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin öğretmen formuna ait Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ise .91'dir. KR- 20 ile hesaplanan güvenirlik katsayısı .83 olarak bulunmuştur (Neslitürk, Özkal ve Dal, 2015).

Verilerin Analizi

Değerler eğitimi programının 54-66 aylık çocukların değer düzeylerine etkisinin araştırıldığı bu çalışmada, nicel boyuta yönelik olarak ölçme araçlarının uygulanması sonucunda elde edilecek veriler SPSS for Windows 22.0 paket programıyla analiz edilmiştir. Okul öncesi değerler ölçeği öğrenci ve öğretmen formu puanlarının deney ve kontrol grubunda ön test ile son test puanları arasındaki farkın normal dağılım sergileyip sergilemediği Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testi ile değerlendirilmiştir. Test sonuçlarına göre okul öncesi değerler ölçeği öğrenci formu puanlarının deney grubunda normal dağılım sergilemediği görülmüştür. Bu nedenle ön test ve son test puanları karşılaştırılırken Wilcoxon İşaret Testi kullanılmıştır. Okul öncesi değerler ölçeği öğrenci formu puanlarının kontrol grubunda normal dağılım, öğretmen formunun ise deney ve kontrol grubunda normal dağılım sergilediği görülmüştür. Bu nedenle ön test ve son test puanları karşılaştırılırken Bağımlı Grup t testi kullanılmıştır. Okul öncesi değerler ölçeği öğrenci ve öğretmen formu puanlarının ön test ve son test puanlarının gruba göre normal dağılım sergilediği belirlenmiş ve gruplar karşılaştırılırken Bağımsız Grup t testi kullanılmıştır. Tüm testlerde hata oranı ($\alpha=0,05$) belirlenip $p < 0.05$ olduğu durumlarda karşılaştırmalar arası farklılık istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. İstatistiksel analiz ve hesaplamalar için Ms-Excel 2010 ve IBM SPSS Statistics 22.0 (IBM Corp. Released 2013. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 22.0. Armonk, NY, IBM Corp.) kullanılmıştır.

Değerler Eğitimi Programı

Deney grubunda yer alan öğrencilerin eğitiminde, araştırmacılarca geliştirilmiş olan Değerler Eğitimi Programı kullanılmıştır. Program geliştirilirken MEB Okul Öncesi Eğitim Programı, genel çerçeveyi oluşturmuştur. Ayrıca programda ele alınan değerler belirlenirken evrensel ve kültürel olgular göz önünde bulundurulmuştur. Programda evrensel değerler baz alınarak on üç temaya yer verilmiştir. Program, bu değerler ışığında planlanırken anadil çalışmaları, sanatsal aktiviteler, veli katılımı, dramatizasyon, erken okur- yazarlık çalışmaları, fen, matematik ve oyun alanlarından toplam yüz elli etkinlik; etkinlikler ile bütünsellik taşıyan nitelikte on altı hikâye ve altmış sekiz etkinlik yapıları hazırlanmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Deney ve Kontrol Grubuna göre Okul Öncesi Değerler Ölçeği Öğrenci Formu ve Öğretmen Formu Puanlarının Ön Test ile Son Test Arasındaki Farkın Normallik Sınaması.

		Kolmogorov-Smirnov		Shapiro-Wilk		
Statistic	Sd	p	Statistic	sd	p	

Öğrenci	Ön test-Son test	Deney	0,250	12	0,037	0,839	12	0,027
		Kontrol	0,206	12	0,170	0,931	12	0,386
Öğretmen	Ön test-Son test	Deney	0,229	12	0,083	0,918	12	0,269
		Kontrol	0,145	12	0,200	0,968	12	0,892

Tablo 1’de okul öncesi değerler ölçeği öğrenci formu puanlarının deney grubunda ön test ile son test puanları arasındaki farkın normal dağılım sergilemediği ($p=0,027<0,05$), kontrol grubunda ise normal dağılım sergilediği görülmüştür ($p=0,386p>0,05$).

Okul öncesi değerler ölçeği öğretmen formu puanlarının deney ve kontrol grubunda ön test ile son test puanları arasındaki farkın normal dağılım sergilediği görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubuna göre Okul Öncesi Değerler Ölçeği Öğrenci Formu ve Öğretmen Formu Puanlarının Ön Test ile Son Testin Karşılaştırılması.

		Ön Test	Son Test	Fark	Karşılaştırma
		Ort. ± SS	Ort. ± SS	Ort. ± SS	
Öğrenci	Deney (n=12)	13,17± 3,61	20,17 ± 4,53	-7,00 ± 1,54	Z=3,084; p=0,002**
	Kontrol (n=12)	12,67± 3,85	15,00 ± 3,16	-2,33 ± 1,23	t=6,567; p<0,001*
Öğretmen	Deney (n=12)	44,50± 3,85	48,08 ± 4,12	-3,58 ± 3,80	t=3,266; p=0,008*
	Kontrol (n=12)	40,08± 4,29	43,75 ± 4,67	-3,67 ± 2,74	t=4,633; p=0,001*

**Wilcoxon Testi, *Bağımlı Grup t testi

Tablo 2’de, deney grubunda okul öncesi değerler ölçeği öğrenci formu ön test ile son test puanları arasındaki farklılık incelenmiş ve ön test ile son test puanları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($Z=3,084$; $p=0,002$). Böylece deney grubunda bulunan 12 öğrencinin 12’sinin son test puanlarının ön test puanlarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca görev deney grubunda uygulanan programın öğrencilerin değer düzeylerinin gelişmesinde daha fazla katkı sağlamış olduğu %95 güvenlilikle söylenebilir.

Kontrol grubunda okul öncesi değerler ölçeği öğrenci formu ön test ile son test puanları arasındaki farklılık incelenmiş ve ön test ile son test puanları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($t=6,567$; $p<0,001$). Böylece kontrol grubunda bulunan 12 öğrencinin 11’inin son test puanlarının ön test puanlarından daha yüksek olduğu, 1 öğrencinin ise ön test ile son test puanlarının eşit olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre kontrol grubunda uygulanan programın öğrencilerin değer düzeylerinin gelişmesinde daha fazla katkı sağlamış olduğu %95 güvenlilikle söylenebilir.

Deney grubunda, okul öncesi değerler ölçeği öğretmen formu ön test ile son test puanları arasındaki farklılık incelenmiş ve ön test ile son test puanları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($t=3,266$; $p=0,008$). Böylece deney grubunda bulunan 12 öğrencinin 11’inin son test puanlarının ön test puanlarından daha yüksek olduğu, 1 öğrencinin

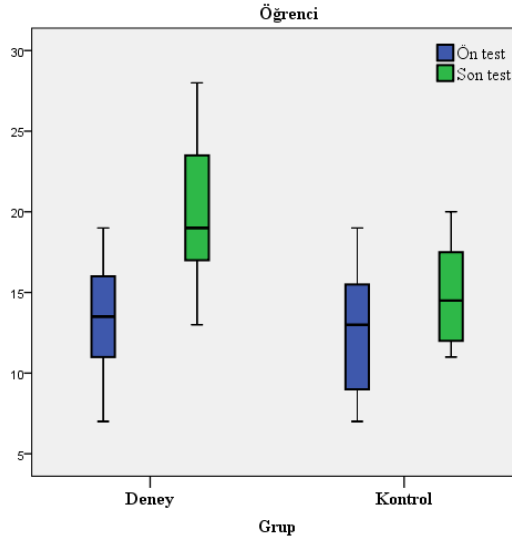
ise son test puanının ön test puanından daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre deney grubunda uygulanan programın öğretmenlerin öğrencilerinde değer düzeylerinin gelişmesinde daha fazla katkı sağlamış olduğunu belirttikleri %95 güvenlilikle söylenebilir.

Kontrol grubunda, okul öncesi değerler ölçeği öğretmen formu ön test ile son test puanları arasındaki farklılık incelenmiş ve ön test ile son test puanları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($t=4,633$; $p=0,001$). Böylece kontrol grubunda bulunan 12 öğrencinin 10'unun son test puanlarının ön test puanlarından daha yüksek olduğu, 1 öğrencinin ise son test puanının ön test puanından daha düşük olduğu ve 1 öğrencinin ise ön test ile son test puanının eşit olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre kontrol grubunda uygulanan programın öğretmenlerin öğrencilerinde değer düzeylerinin gelişmesinde daha fazla katkı sağlamış olduğunu belirttikleri %95 güvenlilikle söylenebilir.

Tablo 3. Okul Öncesi Değerler Ölçeği Öğrenci Formu ve Öğretmen Formu Puanlarının Ön Test ile Son Test Puanlarının Deney ve Kontrol Grubuna göre Normallik Sınaması

	Grup	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk			
		Statistic	sd	p	Statistic	sd	p	
Öğrenci	Ön	Deney	0,123	12	0,2	0,973	12	0,935
	test	Kontrol	0,173	12	0,2	0,937	12	0,464
	Son	Deney	0,185	12	0,2	0,973	12	0,939
	test	Kontrol	0,162	12	0,2	0,927	12	0,347
Öğretmen	Ön	Deney	0,152	12	0,2	0,962	12	0,811
	test	Kontrol	0,242	12	0,05	0,885	12	0,101
	Son	Deney	0,162	12	0,2	0,952	12	0,666
	test	Kontrol	0,105	12	0,2	0,976	12	0,964

Tablo 3'te okul öncesi değerler ölçeği öğrenci formu ön test ile son test puanlarının deney ve kontrol grubunda normal dağılım sergilediği görülmüştür ($p>0,05$).

Şekil 1. Okul Öncesi Değerler Ölçeği Öğrenci Formunun Deney ve Kontrol Grubuna göre Değerlendirilmesi.

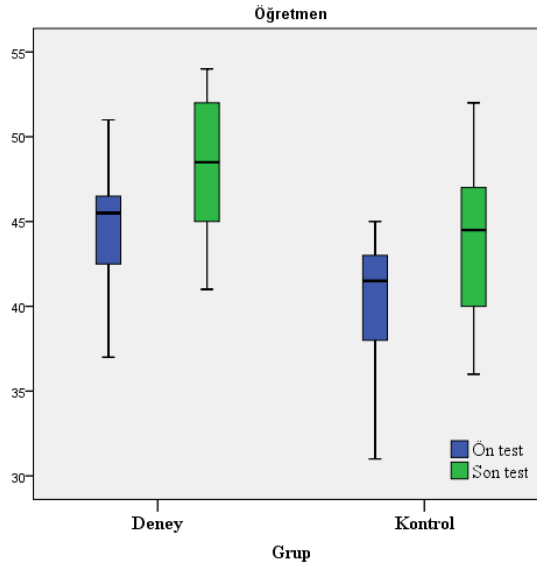
Okul öncesi değerler ölçeği öğretmen formu ön test ile son test puanlarının deney ve kontrol grubunda normal dağılım sergilediği görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 4. Okul Öncesi Değerler Ölçeği Öğrenci Formu ve Öğretmen Formu Puanlarının Ön Test ile Son Test Puanlarının Deney ve Kontrol Grubuna göre Karşılaştırılması.

	Grup	N	Ort. ± SS	Karşılaştırma
Öğrenci	Ön test			
	Deney	12	13,17 ± 3,61	t=0,328; p=0,746
	Kontrol	12	12,67 ± 3,85	
	Son test			
Deney	12	20,17 ± 4,53	t=3,240; p=0,004	
Kontrol	12	15,00 ± 3,16		
Öğretmen	Ön test			
	Deney	12	44,50 ± 3,85	t=2,653; p=0,015
	Kontrol	12	40,08 ± 4,29	
	Son test			
Deney	12	48,08 ± 4,12	t=2,409; p=0,025	
Kontrol	12	43,75 ± 4,67		

Tablo 4'te, okul öncesi değerler ölçeği öğrenci formu ön test puanlarının gruba göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiş ve deney ile kontrol grubu arasındaki farklılığın istatistiksel olarak önemli olmadığı görülmüştür ($t=0,328$; $p=0,746$). Böylece okul öncesi değerler ölçeği

öğrenci formu ön test puanlarının deney ve kontrol grubunda benzer düzeyde olduğu saptanmıştır.

Şekil 2. Okul Öncesi Değerler Ölçeği Öğretmen Formunun Deney ve Kontrol Grubuna göre Değerlendirilmesi.

Okul öncesi değerler ölçeği öğrenci formu son test puanlarının gruba göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiş ve deney ile kontrol grubu arasındaki farklılığın istatistiksel olarak önemli olduğu görülmüştür ($t=3,240$; $p=0,004$). Böylece okul öncesi değerler ölçeği öğrenci formu son test puanlarının deney grubunda daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Okul öncesi değerler ölçeği öğretmen formu ön test puanlarının gruba göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiş ve deney ile kontrol grubu arasındaki farklılığın istatistiksel olarak önemli olmadığı görülmüştür ($t=2,653$; $p=0,015$). Böylece okul öncesi değerler ölçeği öğrenci formu ön test puanlarının deney grubunda daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Okul öncesi değerler ölçeği öğretmen formu son test puanlarının gruba göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiş ve deney ile kontrol grubu arasındaki farklılığın istatistiksel olarak önemli olduğu görülmüştür ($t=2,409$; $p=0,025$). Böylece okul öncesi değerler ölçeği öğrenci formu son test puanlarının deney grubunda daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tartışma

Araştırma için hem deney hem kontrol grubundaki öğrencilerin öğretmenlerinden ölçekteki öğrenci ve öğretmen formlarını uygulamaları istenmiştir. Bu uygulama ile çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin değer düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır. İki grubun ölçek sonuçları karşılaştırıldığında, öğrencilerin değer düzeylerinin yakın olduğu; sonuçlar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Her iki grubun değer düzeylerinin benzer olması, geliştirilen programın öğrencilerin değer düzeylerine yönelik anlamlı bir farklılık oluşturduğu yönündeki analizleri desteklemektedir.

Deney grubu öğrencilerine uygulanan ölçek formlarının ön test son test sonuçları karşılaştırıldığında, son testler lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Sonuçlara bakıldığında,

uygulanan eğitim programının öğrencilerin değer seviyelerinin gelişmesinde etki sağladığı söylenebilir.

Benzer nitelikte sonuçlar Neslitürk (2013), Dereli İman (2014), Atabey (2014) ve Sapsağlam (2015) gibi araştırmacıların çalışmalarında da görülmektedir. Bakan (2018), geliştirdiği Okul Öncesi Değerler Eğitim Programı'nın etkisini incelediği araştırmasında, deney grubundaki çocukların program sonucunda saygılı olma, iş birlikçi olma, arkadaş olabilme, dürüst olma, paylaşımcı olma ve sorumluluk sahibi olma değer kazanımlarının anlamlı ölçüde arttığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bilgiler, değerler eğitiminin önemini vurgulamakla birlikte programların doğru şekilde uygulanmasının öğrencilerin değer düzeylerini olumlu bir şekilde etkileyebileceğini göstermesi açısından önemlidir.

Kontrol grubu öğrencilerine uygulanan ölçek formlarının ön test son test sonuçları karşılaştırıldığında, son testler lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. MEB tarafından okul öncesi çocuklar için hazırlanmış olan müfredat kapsamında yürütülen eğitimin, öğrencilerin değer seviyelerinin gelişmesinde etkili olduğu söylenebilir. Aral ve Kadan (2018), çalışmalarında MEB'in okul öncesi eğitime dair müfredatında sorumlu davranma değerinin yanında saygılı olma, sevgi, dayanışma, hoşgörülü olma, adil olma ve güven değerlerine ilişkin kazanımlara yer verdiğini belirtmişlerdir. Asar (2019) tarafından yapılan araştırmanın bulgularına göre Okul Öncesi Değerler Eğitimi Programı, çocukların değer düzeylerinde artış sağlamıştır. Ancak kontrol ve deney grubu çocuklarının son test puanlarının karşılaştırılmasında, arkadaşlık/dostluk ve iş birliği değerleri açısından deney grubu lehine anlamlı bir değişim gözlenmiş; sorumluluk, saygı, dürüstlük ve paylaşım değerleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir değişim tespit edilmemiştir. Verilerin ortalama değerleri incelendiğinde ise deney grubunun değer düzeylerinin kontrol grubundan daha yüksek olduğu görülmekle birlikte sorumluluk, saygı, dürüstlük ve paylaşım değerlerinde bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna varılabilir. Halat'ın (2017) çalışma sonuçlarına göre öğretmen ve aile değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

Program çalışmaları sonrasında hem deney hem de kontrol grubuna ait ölçek formlarına ait son test sonuçları karşılaştırıldığında, deney grubunun değer düzeyleri lehine anlamlı bir farklılık görülmektedir. Sapsağlam (2015), deney ve kontrol grubundan oluşan toplam 40 öğrenci ile yürüttüğü çalışmada, geliştirdiği programın, öğrencilerin sosyal beceri ediniminde etki sahibi olduğuna yönelik sonuçlara ulaşmıştır. Atabey (2014) yürüttüğü çalışmada, geliştirdiği Sosyal Değerler Eğitimi Programı'nı kullanmıştır. Programın etkisini ölçebilmek için 200 öğrenci ile yine kendi geliştirdiği Okul Öncesi Sosyal Değerler Kazanımı Ölçeği'ni kullanmıştır. Araştırmanın sonucunda, programın öğrencilerin toplumsal değer sahibi olmalarına katkı sağladığı ve değerlerin yaşam boyu sürdürülebilir davranışa dönüşebilmesini mümkün kıldığı görülmüştür. Erikli (2016), kendi hazırladığı programla 5-6 yaş öğrencilerinin çeşitli değerlere etki düzeyini incelemiştir. Neslitürk ve Çeliköz (2015) Okul Öncesi Değerler Ölçeği Öğretmen Formu'nu kullandıkları araştırmalarında, uyguladıkları programın deney grubu öğrencilerinin saygılı olma, işbirlikçi olma, dürüst olma, arkadaş olabilme ve paylaşımcı olma değerlerini anlamlı derecede etkilediği; sorumluluk değerinde istenilen etkiye ulaştıramadığı sonucuna varmışlardır. Asar (2019) Okul Öncesi Değerler Eğitimi Programı ile yaptığı çalışmada, deney grubundaki 5-6 yaş arasındaki çocukların değer düzeylerinde olumlu bir artış sağlamıştır. Bu sonuçlar; programın içeriği, uygulama süresi ve yöntemlerinin deney grubundaki çocukların değer kazanımına katkı sağladığını

göstermektedir. Bu sonuç, daha önceki çalışmalarla da uyumludur. çünkü Hooli ve Shammari (2007), Gökçek (2007) ve Neslitürk (2013) gibi araştırmalar da benzer sonuçlara ulaşmıştır.

Tüm sonuçlar incelendiğinde, Değerler Eğitimi Programı aracılığıyla yapılan çalışmaların 54-66 ay arasındaki çocukların değer düzeylerinde, MEB Okul Öncesi Eğitim Programı faaliyetlerine kıyasla daha anlamlı bir farklılık ortaya koyduğu görülmüştür. Başka bir deyişle Değerler Eğitimi Programı, 54-66 ay arasındaki çocukların değer düzeylerinde olumlu bir etki yaratmaktadır. Bu sonuçlar, programın MEB Okul Öncesi Eğitim Programı faaliyetlerine göre daha belirgin bir farklılık sağladığını ortaya koymaktadır.

Katkı Oranı Beyanı

Araştırmayı hazırlayanların çalışmaya sağladığı katkı eşdeğerdedir.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Çalışmanın yürütülmesinde rol alan gönüllü okul öncesi öğretmenlerine, öğrencilere ve velilerine, istatistik çalışmalarında sağladığı katkılarından dolayı Cemil TÜRK'e teşekkür ederiz.

Çatışma Beyanı

Çalışma dâhilinde hiçbir birey ya da kuruluşla çatışma söz konusu olmamıştır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akto, A., & Akto, S. (2017). Okul öncesi değerler eğitiminde kullanılan yöntem ve teknikler (Nitel bir araştırma). *Journal of Oriental Scientific Research/E-Sarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 1074-1095.
- Aral, N. & Kadan. G. (2018). 2013 okul öncesi eğitim programının değerler eğitimi bağlamında incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(2). 113-131.
- Artut P. & Tarım, K. (2004). Okul öncesi kubaşık öğrenme uygulamaları: toplama işlemine yönelik bir uygulama örneği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 1-10
- Asar, G. (2019). *Okul öncesi değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum ve değer düzeyleri üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Atabey, D. (2014). *Okul öncesi sosyal değerler kazanımı ölçeğinin ve sosyal değerler eğitimi programının anasınıfına devam eden çocukların sosyal değerler kazanımına etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, M. Z. & Gürler, A. Ş. (2014). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bakan, T. (2018). *Değerler eğitimi programının anasınıfına devam eden çocukların değer kazanımı üzerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Binici, H. (2022). *Değer eğitiminin değer kazandırmaya etkileri*. Yüksek Lisans Projesi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. (2nd edn). Lawrence Erlbaum Associates: Hillsdale, NJ.
- Dereli İman, E. (2014). Değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocukların sosyal gelişimine etkisi: Sosyal beceri, psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme becerisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(1), 249-268.
- Dilmaç, B. ve Ulusoy, K. (2015). *Değerler eğitimi*. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Dilmaç, B., Kulaksızoğlu, A. & Ekşi, H. (2007). Bir grup fen lisesi öğrencisine insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 1221-1261.
- Dinç, B. (2011). Okulöncesi dönemde değerler eğitiminin yeri ve önemi. A. Arıkan (Editör). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi (73-92)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ekşi, H. (2003). Temel insanî değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Ekşi, H. & Katılmış, A. (2020). *Karakter eğitimi el kitabı*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Eraslan, L. (2013). *Değerlerin eğitiminde sivil toplum katılımı ve sivil toplum kuruluşlarının rolü*. Antalya: Antalya İl Millî Eğitim Müdürlüğü Yayınları.
- Ergenekon, Ö. & Aküzüm, C. (2021). Okul öncesi eğitimde değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 (19), 98-117.
- Erikli, S. (2016). *Development and implementation of a values education program for pre-school children*. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erkuş, S. (2012). *Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gökçek, B. S. (2007). *5-6 yaş çocukları için hazırlanan karakter eğitimi programının etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Günel, D. (2023). *Okul öncesi eğitim döneminde sosyal bilgiler öğretimiyle ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gür, Ç., Koçak N., Şirin N., Şafak M. & Demircan A. (2015). İlköğretim öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri ve karşılaştıkları güçlüklerin incelenmesi: Ankara örneği. *Asya Öğretim Dergisi*, 3(1), 78-91.
- Halat, A. (2017). *5-6 Yaş grubu çocuklara paylaşma. İş birliği ve sorumluluk değerlerinin kazandırılmasında etkileşimli kitap okuma tekniğinin etkililiğinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Hooli, A. & Shammari, A. (2007). Teaching and learning moral values through kindergarden curriculum. College Pf Basic Education. Paaet Kuwait. *Gulf University For Science And Technology Kuwait*, 3(129). 382-401.

- Hökelekli, H. (2013). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi*. (2. Baskı). İstanbul: Timaş Yayın Grubu.
- Katrancı, M. (2016). *Okul öncesi eğitim ve önemi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Keskin, Y. (2016). Değerlere genel bir bakış: tanımı, özellikleri, işlevi ve sınıflandırılması. Mustafa Köylü (Ed.) *Değerler eğitimi* (ss.19-52). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Kızılar, H. & Canikli, İ. (2015). *Değerler eğitimi*. Karabük: Deneme Yayıncılık.
- Kuşdil, M. E., & Kağıtçıbaşı, C. (2000). Türk öğretmenlerin değerler yönelimi ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Kuzu, A. (2013). *Araştırmaların planlaması, bilimsel araştırma yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Lee, G. L. & Manning, M. L. (2013). Introduction: character education around the world: encouraging positive character traits, *Childhood Education*, 89(5), 283- 285.
1. MEB, (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4.-5. sınıf öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB, (2010). *Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı İlk Ders Genelgesi*. Sayı: 2010/53.
- MEB, (2013). *Okul öncesi eğitimi programı*.
<https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf> adresinden alındı.
- MEB, (2014). *Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 19. Millî Eğitim Şurası*.
https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/10095332_19_sura.pdf adresinden alındı.
- Neslitürk, S. (2013). *Anne değerler eğitimi programının çocukların sosyal beceri gelişimine etkisi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Neslitürk, S. & Çeliköz, N. (2015). Okul öncesi değerler ölçeği aile ve öğretmen formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24 (1), 19-42.
- Neslitürk, S., Özkal, N. & Dal, S. (2015). 5-6 yaş çocuklarının değer kazanım süreçlerine anne değerler eğitimi programının etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 883-899.
- Ogelman, H. & Sarıkaya, H. (2015). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri: Denizli ili örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 81-100.
- Sapsağlam, Ö. (2015). *Anasınıfına devam eden çocuklara uygulanan sosyal değerler eğitimi programının sosyal beceri kazanımına etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tarkoçin, S., Berktaş, D. & Balat, G. U. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içi etkinliklerde çocuklarla olan iletişimlerinde kullandıkları değerlerin incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(2), 37-49.
- TDK, (2023). 14.09. 2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr> adresinden alındı.

- Tuğrul, B. (2013). *Değerlere değer vermek, akıl, yürek, vicdan*. Antalya: Antalya Valiliği, İl Milli Eğitim Müdürlüğü Yayınları.
- Yavuz, D. (2016). Eğitimin değerlerle yeniden tanımlanması. *Kafdağı*, 1(1), 29-39.
- Yeşil, R. & Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65-85.